

Yttrande
2023-06-14

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet
4.2

Yttrande angående – Remiss från Justitiedepartementet - Promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11)

Yttrandet

Ökad trygghet är högt prioriterat för det rödgröna styret. Remissens förslag för att beivra grova brott kan bidra till att motverka våld, gängkriminalitet och förhindra personer med högt våldskapital från att utgöra en risk för samhället och således öka tryggheten.

För att arbetet med ökad trygghet ska bli mer framgångsrikt är det samtidigt viktigt att fortsätta arbeta aktivt med brottsförebyggande åtgärder och angeläget, som nämns i tjänsteutlåtandet, att när ett barn berörs av straffrättsliga åtgärder säkerställa att barnets rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses. Åtgärder som rör barn ska ha en allmän strävan att beakta vad som bedöms vara barnets bästa samt inta en restriktiv hållning till användningen av frihetsberövande av barn. För det rödgröna styret är det viktigt att arbetet framåt tar hänsyn till negativa aspekter av att unga personer hålls frihetsberövade under långa perioder, gällande exempelvis bristande skolgång och eventuell kontakt med andra som har erfarenhet av kriminalitet, och att åtgärderna därmed är av den karaktär att de minimerar risken för återfall i kriminalitet.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-05-16

Diarienummer 0481/23

Handläggare

Lisa Berlin

Telefon: 031- 368 05 09

E-post: lisa.berlin@stadshuset.goteborg.se

Remiss från Justitiedepartementet – Promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11)

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Yttrande över remissen från Justitiedepartementet – Promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11), i enlighet med bilagan till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, översänds till Justitiedepartementet.

Sammanfattning

Göteborgs Stad har från Justitiedepartementet fått promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11). Remissen inkom den 27 april 2023 och ska besvaras senast den 10 augusti 2023.

I promemorian framförs att det finns behov av en strängare straffrättslig lagstiftning mot de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiv vara. Skärpningen bör ske genom skärpta straffskalor. Syftet är att markera allvaret i vissa brott som möjliggör skjutningar och sprängningar och som typiskt sett begås inom kriminella nätverk, samt att ge rättsväsendet bättre möjligheter att bekämpa sådan kriminalitet. Straffskalorna för de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiva varor föreslås därför skärpas.

Stadsledningskontoret förslår att remissens förslag om skärpta straff för de allvarligare brotten gällande skjutvapen och explosiva varor tillstyrks. Samtidigt vill kontoret peka på risken för följd effekter som såväl stat som kommun behöver vara uppmärksamma på. Strängare straff kan öka risken för att yngre personer kommer att utnyttjas i kriminella syften och ges i uppdrag att begå grova brott så som att smuggla och förvara skjutvapen och explosiva varor. Här krävs en mobilisering för att trycka tillbaka en utveckling där allt yngre individer utför grova brott. Utvecklingen av till exempel vapeninnehav i yngre åldrar behöver därför följas noga för att säkerställa att socialtjänst, kriminalvård och SiS har rätt förutsättningar att möta förändrade behov.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Att straffvärdet för enskilda brott kommer att öka och leda till mer ingripande ungdomspåföljder kan i någon mån medföra kostnader för landets kommuner som

ansvarar för verkställighet av ungdomspåföljder. Sammantaget görs dock bedömningen att förslagen inte medför annat än marginella ekonomiska konsekvenser för kommunerna och därför föreslår inte promemorian någon kompensation enligt den kommunala finansieringsprincipen. Stadsledningskontoret delar bedömningen att den ekonomiska effekten på kommunen sannolikt blir marginell.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Förslagen markerar en skärpt syn på sådan allvarlig brottslighet som är vanlig inom kriminella nätverk. Förslagen väntas ge längre fängelsestraff samt att slutna ungdomsvård kommer att dömas ut i fler fall och under en längre tid än idag. Förändringarna kan därmed också antas leda till att fler individer kan få till exempel vård för narkotikaberoende och bli föremål för återfallsförebyggande insatser inom ramen för den utdömda påföljden.

För unga i ålderskategorin 18-20 år får förslagen fullt genomslag vid brott för vilka det är föreskrivet fängelse i lägst ett år eller då brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer. Applicerat på promemorians förslag handlar det alltså om de grova och de synnerligen grova brotten samt normalgradsbrott vars straffvärde uppgår till fängelse ett år eller mer. Förslagen kommer även att få genomslag på straffen för åldersgruppen 15-17-åringar. Av promemorian framgår att när ett barn berörs av straffrättsliga åtgärder är det viktigt att säkerställa att barnets rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses. Av artikel 37 i barnkonventionen följer att frihetsberövande av ett barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. De straffskärpningar som föreslås i promemorian kommer ske på en lägre nivå än för vuxna på grund av den särbehandling av unga som sker vid straffmätning och påföljdsval. Förslagen kommer dock att medföra en strängare reaktion genom att en mer ingripande, och i vissa fall frihetsberövande, ungdomspåföljd behöver väljas. Promemorian bedömer detta som en oundviklig följd av den strängare syn på innehav av vapen och explosiva varor som nu råder och är motiverat utifrån den samhällsutveckling som skett när det gäller skjutningar och sprängningar. Stadsledningskontoret delar bedömningen som görs i promemorian att det även i fortsättningen måste finnas en allmän strävan att begränsa användningen av frihetsberövande av barn och att vid varje åtgärd som rör barn beakta vad som bedöms vara barnets bästa.

Promemorian bedömer att förslagen i viss mån kan väntas minska de kriminella nätverkens inflytande och leda till tryggare offentliga miljöer. Om så skulle bli fallet delar stadsledningskontoret bedömningen att det i sin tur skulle gynna både män, kvinnor och barn.

Bilaga

Förslag till yttrande till Justitiedepartementet

Ärendet

Göteborgs Stad har fått promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11). Remissen inkom den 27 april 2023 och ska besvaras senast den 10 augusti 2023.

Beskrivning av ärendet

Ärendet har beretts av en arbetsgrupp på stadsledningskontoret. Synpunkter har också inhämtats från socialförvaltning Centrum. Promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten Ds 2023:11 finns att läsa i sin helhet på stadsledningskontoret.

Promemorians huvudsakliga förslag

I promemorian framförs att det finns behov av en strängare straffrättslig lagstiftning mot de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiv vara. Skärpningen bör ske genom skärpta straffskalor. Syftet är att markera allvaret i vissa brott som möjliggör skjutningar och sprängningar och som typiskt sett begås inom kriminella nätverk, samt att ge rättsväsendet bättre möjligheter att bekämpa sådan kriminalitet. Straffskalorna för de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiva varor föreslås därför ändras på följande sätt:

- Straffskalorna för grovt brott ändras från fängelse i lägst två år och högst fem år till fängelse i lägst fyra år och högst sju år.
- Straffskalorna för synnerligen grovt brott ändras från fängelse i lägst fyra år och högst sju år till fängelse i lägst sex år och högst tio år.
- Maximistraffet för normalgradsbrott höjs från fängelse i tre år till fängelse i fem år.

De lagar som föreslås ändras är: Vapenlagen (1996:97), Lag (2000:1225) om straff för smuggling samt Lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2024.

Promemorians motivering till förslagen

Straffen för vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor och smuggling av vapen och explosiva varor har skärpts vid flera tillfällen det senaste decenniet. Kriminaliseringen av otillåtet innehav av skjutvapen och explosiva varor syftar till att markera att sådana gärningar inte kan tolereras i samhället därför att de riskerar att leda till skada. Tillgång till skjutvapen och explosiva varor utgör många gånger en förutsättning för att grova våldsbrott ska komma till stånd och en uppkommen våldssituation riskerar att få betydligt svårare följder om skjutvapen eller explosiva varor förekommer. Den ökade användningen av skjutvapen och explosiva varor som till exempel handgranater medför inte minst ökade risker för skador även på personer som inte är involverade i de kriminella konflikter där våldet förekommer. Till detta kommer att skjutvapen och explosiva varor möjliggör för de kriminella nätverken att upprätthålla sitt våldskapital och med hjälp av detta utöva hot- och utpressningsverksamhet med bland annat en tystnadskultur i vissa områden som följd. Sådana förhållanden är systemhotande och går ut över personer såväl inom som utom kriminella miljöer.

Det framgår av promemorian att skjutningar och sprängningar inom den kriminella miljön är ett växande problem och att 2022 var ett rekordår både när det gäller antalet skjutningar och antalet avlidna till följd av skjutvapenvåldet. Även antalet sprängningar

ökade under 2022 jämfört med föregående år och har under första kvartalet 2023 legat på en ännu högre nivå. Det grova våldet har även brett ut sig i landet och kan inte längre betraktas som enbart ett storstadsfenomen. Faran för allmänheten har ökat och personer utanför de kriminella konflikterna drabbas i större utsträckning än tidigare då sprängningar förekommer i flerfamiljshus och då våld riktas direkt mot anhöriga. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten att använda dessa inom kriminella miljöer är systemhotande och utgör ett allvarligare problem idag än någonsin tidigare menar promemorian.

Mot denna bakgrund finner promemorian skäl att se ännu strängare på otilllåtet innehav av vapen och explosiva varor liksom på införsel av vapen och sådana varor till landet. Fokus bör ligga på de allvarligare formerna av brotten, vilka har en tydlig koppling till det grova våldet och är vanligt förekommande inom kriminella nätverk. Därför föreslås i promemorian straffskärpning för de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiv vara.

Promemorians bedömning av konsekvenser

Promemorian bedömer att då straffvärdet för enskilda brott kommer att öka och leda till mer ingripande ungdomspåföljder kan det i någon mån medföra kostnader för landets kommuner som ansvarar för verkställighet av ungdomspåföljder. Sammantaget görs dock bedömningen att förslagen inte medför annat än marginella ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Mot den bakgrunden föreslås i promemorian inte någon compensation enligt den kommunala finansieringsprincipen. Eftersom förslagen kommer att ha en viss påverkan på bland annat socialtjänstens verksamhet får de anses ha effekt på den kommunala självstyrelsen, även om denna effekt är begränsad. Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen (1974:152) bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Promemorian bedömer att syftet med reformen inte kan uppnås med någon mindre ingripande åtgärd och förslagets begränsade påverkan på självstyrelsen får därför anses proportionerlig i förhållande till ändamålet med förslagen.

Förslagen väntas ge längre fängelsestraff samt att slutna ungdomsvård kommer att dömas ut i fler fall och under en längre tid än idag. Förändringarna kan därmed också antas leda till att fler individer kan få till exempel vård för narkotikaberoende och bli föremål för återfallsförebyggande insatser inom ramen för den utdömda påföljden.

För unga i ålderskategorin 18-20 år får förslagen fullt genomslag vid brott för vilka det är föreskrivet fängelse i lägst ett år eller då brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer. Applicerat på promemorians förslag handlar det alltså om de grova och de synnerligen grova brotten samt normalgradsbrott vars straffvärde uppgår till fängelse ett år eller mer. Förslagen kommer även att få genomslag på straffen för åldersgruppen 15-17-åringar. Av promemorian framgår att när ett barn berörs av straffrättsliga åtgärder är det viktigt att säkerställa att barnets rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses. Av artikel 37 i barnkonventionen följer att frihetsberövande av ett barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. De straffskärpningar som föreslås i promemorian kommer ske på en lägre nivå än för vuxna på grund av den särbehandling av unga som sker vid straffmätning och påföljdsval. Förslagen kommer dock att medföra en strängare reaktion genom att en mer ingripande, och i vissa fall frihetsberövande, ungdomspåföljd behöver väljas. Enligt promemorian bedöms detta som en oundviklig följd av den strängare syn på innehav av vapen och explosiva varor som nu råder och är

motiverat utifrån den samhällsutveckling som skett när det gäller skjutningar och sprängningar. Promemorian menar emellertid att det även i fortsättningen finns en allmän strävan att begränsa användningen av frihetsberövande av barn och att vid varje åtgärd som rör barn beakta vad som bedöms vara barnets bästa.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontoret föreslår att remissens förslag om skärpta straff för de allvarigare brotten gällande skjutvapen och explosiva varor tillstyrks. Samtidigt vill kontoret belysa risken för följd effekter som inte riktigt berörs i promemorian som såväl stat som kommun behöver vara uppmärksamma på.

Strängare straff kan öka risken för att yngre personer kommer att utnyttjas i kriminella syften och ges i uppdrag att begå grova brott så som att smuggla och förvara skjutvapen och explosiva varor. Här krävs en mobilisering för att trycka tillbaka en utveckling där allt yngre individer utför grova brott. Utvecklingen av till exempel vapeninnehav i yngre åldrar behöver därför följas noga för att säkerställa att socialtjänst, kriminalvård och SiS har rätt förutsättningar att möta förändrade behov.

Straffskärpningarna kommer sannolikt leda till att fler 15-17-åringar döms till påföljden sluten ungdomsvård men också ungdomsövervakning. Detta ställer ännu större krav på en god samverkan mellan Kriminalvården, SiS och socialtjänsten för att säkerställa ett barn- och familjeperspektiv. Ur ett barnperspektiv är det till exempel av yttersta vikt att SiS kan hålla olika målgrupper åtskilda så att inte andra LVU-placerade barn och unga möter kriminella som avtjänar straff på SiS-institution. Fler unga som döms till påföljden ungdomsövervakning kan också innebära att det kommer finnas fler individer i gymnasieskolan men också grundskolan som bär fotboja.

Längre straff innebär en längre tidsperiod där vård kan ges. Det är därför viktigt att säkerställa att det finns resurser och kvalificerad personal som kan ge den vården som behövs. SiS och kriminalvården behöver fastställa gemensamma metoder och säkerställa att särskilt kompetent personal möter unga för att utnyttja den möjlighet till förändrade livsval som längre straff möjliggör. Även utbildningsmöjligheterna i form av gymnasie- eller yrkesutbildning behöver säkerställas.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Yttrande till Justitiedepartementet, Ju2023/01069

ju.remissvar@regeringskansliet.se

ju.L4@regeringskansliet.se

Göteborgs Stads yttrande över remiss av promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11)

Göteborgs Stads ställer sig positiv till remissens förslag om skärpta straff för de allvarligare brotten gällande skjutvapen och explosiva varor. Samtidigt vill Göteborgs Stad peka på ett par risker för följd effekter som såväl stat som kommun behöver vara uppmärksamma på.

Strängare straff kan öka risken för att yngre personer kommer att utnyttjas i kriminella syften och ges i uppdrag att begå grova brott så som att smuggla och förvara skjutvapen och explosiva varor. Här krävs en mobilisering för att trycka tillbaka en utveckling där allt yngre individer utför grova brott. Utvecklingen av till exempel vapeninnehav i yngre åldrar behöver därför följas noga för att säkerställa att socialtjänst, kriminalvård och SiS har rätt förutsättningar att möta förändrade behov.

Straffskärpningarna kommer sannolikt leda till att fler 15-17-åringar döms till påföljden sluten ungdomsvård men också ungdomsövervakning. Detta ställer ännu större krav på en god samverkan mellan Kriminalvården, SiS och socialtjänsten för att säkerställa ett barn- och familjeperspektiv. Ur ett barnperspektiv är det till exempel av yttersta vikt att SiS kan hålla olika målgrupper åtskilda så att inte andra LVU-placerade barn och unga möter kriminella som avtjänar straff på SiS-institution. Fler unga som döms till påföljden ungdomsövervakning kan också innebära att det kommer finnas fler individer i gymnasieskolan men också grundskolan som bär fotboja.

Längre straff innebär en längre tidsperiod där vård kan ges. Det är därför viktigt att säkerställa att det finns resurser och kvalificerad personal som kan ge den vården som behövs. SiS och kriminalvården behöver fastställa gemensamma metoder och säkerställa att särskilt kompetent personal möter unga för att utnyttja den möjlighet till förändrade livsval som längre straff möjliggör. Även utbildningsmöjligheterna i form av gymnasie- eller yrkesutbildning behöver säkerställas.